

אוסף סיפורים "רצב"

מתוך "ליקוטי שמואל"

מלקט ועורך שמואל אייזיקוביץ

eisikovits1@gmail.com

האבנים מספרים (לאורם נלך)

לחדרו של החזון איש זצ"ל, נכנס יהודי עשיר שאוחר בידו תיק מנהלים גדול ומהודר. החזון איש ישב ליד השולחן שקוע בתלמודו, אך לכשהרגיש שמישהו נכנס לחדר, הרים את עיניו וקידמו בחיוך ובמאור פנים. 'שב נא בבקשה' הזמינו החזון איש והרים את עיניו מעל הגמרא, 'כן, במה אפשר לעזור? עומד אני במגעיים לקניית מגרש גדול במרכז העיר חיפה' אמר האיש, פותח את תיקו ומוציא צרור ניירות'. על המגרש הזה רוצה אני לבנות בנין גדול'. הוא פרס את התוכנית על השולחן והציג בפני החזון איש. 'פה תהיה הדירה שלי' והצביע על הקומה העליונה, 'פה יהיה בית כנסת, בסמוך לו בית מדרש וכולל אברכים, וכאן, הצביע על קומת המרתף, כאן רוצה אני לבנות מקווה טהרה, שישרת את תושבי האזור'. שמע החזון איש את הדברים בתשומת לב, עיין היטב בתכניות הבניין, שאל מספר שאלות ואז אמר: 'הייתי רוצה לראות מספר אבנים מהקרקע אותה רוצה אתה לקנות'. אסף היהודי את ניירותיו לתיקו ויצא.

בקשתו של הרב נראתה לו מוזרה למדי. באוטובוס לחיפה הרהר בבקשתו של הרב, מנסה להבין: אבנים? לשם מה מבקש החזון איש שאביא לו מאבני המקום? אולי יש בעניין סגולה כלשהי... סוד עמוק בתורת הנסתר... לבסוף החליט: במופלא ממך אל תדרוש, עשה כמצוות החכם, ומובטח לך שלא תפסיד. למחרת עם בוקר ניגש אל הקרקע המדוברת ואסף לתיקו מספר אבנים לעת ערב שב לביתו של החזון איש, הוציא את האבנים והניחן על השולחן. החזון איש נטל את האבנים בידי, בחן אותן בשים לב, קם ממקומו וניגש לארון הספרים. הוציא מספר ספרים, עיין בהם, ואחרי עיון מתמשך הרים את עיניו ואמר: 'אני חושב שהדבר אפשרי, יהי רצון שתשרה הברכה במעשה ידיכם'. 'בחיוך רחב ובעיניים זורחות יצא ר' חיים מביתו של החזון איש. סוף-סוף חלומו עומד להתגשם. המבנה יעמוד על תילו ויהיה תל תלפיות של תורה ויראת שמים בעיר חיפה!

בטרם ניגש לביתו, נסע ר' חיים לבעל הקרקע ורכש אותה, ולמחרת ניגש למהנדס מומחה ושטח לפניו את תכניתו. 'מבקש אני את חוות דעתכם על התוכנית הזו' – ביקש ופרש לפניו את דפי התכנית האדריכלית. עיין המהנדס בדפים ואמר: אינני רואה בעיה בתוכנית הכללית, אבל לגבי המקווה...'. התבונן בעיון הדפים והרים את עיניו: 'אני חייב תחילה לראות את הקרקע'. 'עיניו של ר' חיים התעגלו בתדהמה: 'לראות את הקרקע? לשם מה? מה זאת אומרת לשם מה?' שאל המהנדס בחשדנות מה יש לך להסתיר? 'לא.. פשוט. סתם.. לא רצה ר' חיים לפרט. הם יצאו מהמשרד וצעדו לעבר הקרקע המדוברת'. אינני מבין אותך' אמר המהנדס לר' חיים אחר שבדק את השטח, 'לפי מה שאמרת, כבר קנית את הקרקע, הלוא כן? 'אכן' אישר ר' חיים 'מה הבעיה? בפעם הבאה תתייעץ עם מהנדס לפני שתקנה מגרש, ולא לאחר מעשה. ממש לא אחראי לקנות ואחר כך לגשת לייעוץ מקצועי' פסק המהנדס נחרצות, 'מי אמר לך שהקרקע מתאימה ליעודה?!!' 'מה הבעיה בקרקע?' תמה שוב ר' חיים. 'הקרקע הזו כולה סלעית, אי אפשר בשום אופן לחפור בה לעומק המתאים לבניית מקווה' ענה המהנדס. ר' חיים לא נבהל, הוא היה בטוח בהבטחת רבו. 'אתה בטוח שאי אפשר לחפור כאן?' שאל שוב את המהנדס. 'אינני מבין אותך' רטן כנגדו המהנדס 'אינך מבין בקרקעות, ולכן שכרת אותי לייעוץ. אז מה אתה מתעקש כל כך? אני, המומחה בשטח הזה, אומר לך את דעתי המקצועית: כאן אי אפשר לחפור! ר' חיים קיווה שיצליח להסביר למהנדס שאינו שומר תורה ומצוות, דעת תורה מהי. 'בטרם קנית את הקרקע, פנית לחזון איש וביקשתי את חוות דעתו. הוא עיין בתוכניות, בדק גם את האבנים שנלקחו מהקרקע, ואחר כך ברכני בהצלחה, ולכן אני כל כך בטוח שהתכנית מעשית, והבניין, ובכלל זה המקווה, יעמוד על תילו. המהנדס חייך בלגלוג: 'אמור לי, באיזו אוניברסיטה למד הרב שלך? איזה תואר אקדמי יש לו שהוא מחווה דעתו בנחרצות שכזו...? אסדר לך פגישה עם החזון איש אמר ר' חיים ועיניו שופעות ביטחון ואמונה, ואז תראה הכל בעיניך!'

ר' חיים והמהנדס הגיעו לביתו של החזון איש, המהנדס היה בטוח שהוא יפגוש אדם שעל מדפי לשכתו המפוארת ספרי מדע שונים בתורת הגיאולוגיה וההנדסה, אך לתדהמתו פגש באדם לבוש בפשטות, ועל השולחן הרעוע שלפניו מונחים ספרי גמרא, ובהם היה שקוע. רצה המהנדס לשוב על עקבותיו ולעזוב את המקום, אך עיניו המאירות של הרב שבו אותו וסימרו אותו למקום. 'כן' פנה אליו החזון איש בחביבות 'מה דעתכם על תכניותיו של ר' חיים?' 'אין אפשרות לחפור במקום הזה!' פסק המהנדס בנחרצות ופתח בהסבריו המדעיים, אך החזון איש במתק לשונו קטע את דבריו: 'חכמינו, זכרונם לברכה, הכירו כל אבן ואבן, ומיד פתח את הגמרא והראה למהנדס: 'הנה, פה כתוב, שאבן מסוג זה נמסה במים הנוזלים לאט-לאט מתוך צינור דק, וכך היא מתרככת ומתפוררת, ובסופו של דבר יתאפשר לחפור בה.'

עוד זמן מה ישבו ר' חיים והמהנדס בחדרו של החזון איש, וכאשר יצאו, אמר המהנדס שהיה מוקסם מהחכמה העצומה של גדול הדור: חוויה שכזו לא עברתי מימי! אכן כמה קטנים אנו, אנשי המדע! יש לנו הרבה מה ללמוד!'

המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים" (פניני בית לוי, עלון 568)

הגה"ק רבי משה נתן נטע ממאקווא צוק"ל השאיר אחריו הרבה ספרים בשם 'עטרת משה' אך לבד מזאת כתב ספר קטן אחד 'כלי גולה', שהוא שקול ככל שאר ספריו ויותר מהם. הוא כתב את הספר הקטן בשנות הזעם תש"ג - תש"ה. היה לו רק סידור וחומש שם, ועבר עליו צרות וגזירות קשות ומרות, ו'גנב' מאיזה בית ספר זנוח כמה דפים וכלי כתיבה, ועליהם רשם חידושי תורה וניסים ונפלאות שהאיר ה' פניו שם במצור ובמצוק. הספר הזה מבהיל על הרעיון איך שזכה יהודי להיות דבוק בהשי"ת תחת יד הגרמנים, אוזן לא שמעה כזאת מעולם, לא שיערום אבותינו. הוא מתאר בספרו 'דו שיח' שהיה לו עם אחד המפקדים הגרמנים ימ"ש (ונוזכיר דבריו משום שאותו רשע הקשה לו כמה קושיות, שלצערנו יש מאחינו בני"ש שקשה להם אלו הקושיות, לזאת נזכיר מה שהשיב לו לאותו רשע).

הוא היה עובד יחד עם עוד רבים שאינם מבני ישראל בחטיבת עצים בעומק היער. יום אחד ניגש אליו מפקד גרמני וקרא לו שיצא איתו לטיול לעומק היער, ובערב יחזירנו לצריף כיון ששמע שהוא רב ומלומד, יש לו מה לשוחח עמו. רבי משה נתן נטע כותב שלא היה יכול למאן לבקשתו, והרגיש בשעת מעשה כאותה בת היענה שציווה לה האריה להכניס פיה וצווארה הארוך לתוך פיו להוציא משם איזה עצם... הגוי ביקש לשמוע ממנו כל מה שהיהודים חושבים עליהם. אמר לו הרבי, איזה מן שיחה היא זאת, אתה עם המדליות ואני עם הסמרטוטים ועבודת הפרך, תרצה לדבר עמי כשיחת שני חברים ישירה ושווה? הניח הגוי את ידיו על המדליות ואמר, יהיו בעיניך כאילו אינן כאן, תדבר משוחרר וחופשי שיחה גלויה ופתוחה, ותאמר לי מה היהודים חושבים על הגרמנים.

אמר לו הרבי, אנחנו מסתכלים על הגרמנים כמו עדר של כבשים תמימים הולכים, ולפתע באמצע הילוכם נהפכו כל הכבשים לנמרים ועקרבים אכזריים. הרי העם הגרמני היה מתורבת ומנומס, יצאו ממנו הרבה סופרים ומשוררים והוגי דעות, וכל סדר בתרבות היה שם להפליא, והנה לפתע נהפכו כל הגרמנים לשדים ומזיקים, חלאת אנושות. כל ימי בשר ודם לא תוכלו לפתור את החידה הזאת. השיב לו הגרמני, אין הכי נמי, אך אנו שליחי ההשגחה! אמר לו הרבי, כתוב ברמב"ם על המצריים, אע"פ שכבר נגזרה גזירה מתחילה על ישראל שיהיו ד' מאות שנה בארץ לא להם ועבדום ועינו אותם, אך זאת לא נאמר באיזו מדינה יהיו, ומי יענה אותם, וכיון שבחרו המצריים בכך, לכן נענשו במכות קשות ומופלאות. והוסיף לו מה שכתב הראב"ד 'הוי אשור בשבט אפי', אתם נבחרתם להיות האומה הרשעה, אינכם הולכים לקיים שליחותכם כציות ונאמנות, אלא אתם רוצחים והורגים באכזריות והנאה

שטנית כזאת, ועל זה עיקר שנאתנו נגדכם (וכמ"ש 'כי ידעת כי הזידו עליהם ותעש לך שם כהיום הזה', אע"פ שהיו שליחי ההשגחה, אך הם הוסיפו להזיד עליהם את העינוי בזדון).

עוד שאל הגרמני, מה יש לכם נגדנו, תתבוננו מעט מה עשיתם לנו, הנה ישב לו העם הגרמני מאות שנה על ארצו, עבד את אדמתו ואכל יבולה, ולפתע באו אורחים לא קרואים למדינתם, עם רב מבני ישראל, והחלו לסחור בארצם והצליחו וגם עשו פרי, התעשרו מאד להפליא, ונהפכו לבנקאים ובעלי בתים לכל בתי חרושת, וכל האנשים הפשוטים צריכים לשאת עיניהם ברחמים וחמלה שהיהודי הבנקאי יאשר להם הלוואה, ומכאן יצאה השנאה אצל ההמון הגרמני, וא"כ מה יש לכם נגדנו? השיב לו המאקאווער רב, התחלת לספר את המעשה מאמצעו, אני אתחיל את המעשה מתחילתו. מה הסיבה שאנו בני ישראל מצליחים להיות בנקאים ובעלי בתים של כל העסקים בגרמניה.

אנחנו ישבנו בארץ ישראל, עבדנו את אדמתנו, לא היינו בנקאים, ולא ידענו לשונות אלא לשון הקודש, לא היה לנו שום רצון לשלוט על העולם, יום אחד הגיע טיטוס שלכם למקום קטן ביבשת אסיה, וגירש אותנו מאדמתנו, והוליכו אותנו באניות, עד שטיטוס בנה שער ניצחון ברומי, על שהוא הצליח לגרש את היהודים מארצם לאירופה [הגוי הזדעזע מבהירות רהיטות לשונו של הרבי. הרבי עצר לרגע, ושאל אותו, האם הרשות עדיין נתונה לדבר בשיחה גלויה? והרוצח אישר: כן כן, תמשיך בדברך] והנה לפני כאלף שנה כבר תיקנו הגויים שיהודי אין לו אפשרות לקנות אדמה באירופה (וכמוזכר בתוספות מסכת ע"ז ובב"מ האיך ישראל מתפרנסים מהלוואה בריבית לנכרי, והלא תיקנו חז"ל שלא להלוות בריבית לנכרי, ותירצו התוס' מכיון שתיקנו הגויים שבני ישראל לא יהיה להם רשות לקנות חלקת אדמה בארצם, לכן התיירוהו חכמי הדורות) לכן התחלנו להלוות בריבית, ולקנות בזול ולמכור ביוקר כרוכל המחזר בעיירות, וזה גרם לנו להפוך ליהודים סוחרים, מה שזה לא היה כלל כשהיינו בארצנו לפני שבאתם לגרש אותנו ממקומנו. ומכיון שכך, הוכרחנו ללמוד לשונות, שהרי קנו מהטורקי ומכרו לגרמני, וכן כל שאר הלשונות. גרשתם אותנו מספרד לפורטוגל, ומפורטוגל לצרפת, וכו' ע"ז למדנו כל הלשונות בגללכם.

וסיפר הרבי לרוצח מעשה שהיה עם יהודי פשוט בעיירה סמוכה לעיר מאקאווא, שם התגורר פריץ עשיר שהיו לו אלפי כבשים ואדמה לזריעת התבואה וכו', ומסרם ליהודי שינהיג את כל המשק, והצליח מאד במלאכתו, ואחת בשנה היה הפריץ בא לבקר במשק לראות את ההצלחה במו עינו. הפריץ לא היה יכול לגרש את היהודי, כי הוא ידע שכל הצלחתו רק בזכות חכמתו של היהודי. אך עתה בשנות הזעם, פרצה שנאת הפריץ לאותו יהודי, כל מה שהיה מקנא בו כל אותן השנים על חריצותו וחכמתו.

עוד זאת גרמתם לנו להלוות בריבית ע"י שאסרתם עלינו להיכנס לעיר הגדולה מבוקר עד ערב, רק כמה שעות ספורות, וא"כ לא יכולנו לסחור כרגיל לקנות כאן ולמכור כאן, לא היו לנו ברירות רק להלוות בריבית שלזה מספיק זמן מועט. וכשנדע שרבים מבני ישראל הצילו את הדוכסים בשעת דחקם ע"י ההלוואות שלהם. ובעיר אייזנשטאט יש שלט נחושת גדול על יהודי רבי שמשון ורטהיימר שהציל את כל המדינה בהלוואות גדולות. ולא עוד אלא שכל המושג של הבנק התחיל ע"י כל הנ"ל, שהרי גם רבינו תם היה בנקאי בתוך ביתו, בין תוספות לתוספות, אלא שלאחר כמה דורות, נהפכו נכדיו לבנקאים גדולים, וכל זה מחמת שלא נתתם לנו להיכנס לעיר לסחור כרגיל. ומה לכם לשנוא אותנו על מה שאתם לבדכם גרמתם לנו, שלא נוכל לסחור ולקנות אדמה, רק להלוות בריבית. לאחר שהשלים את שיחתו, אמר לו הגוי, אין לי מה להשיב לך, הנך צודק בטענותיך. רבי משה נתן נטע חזר לצריפו, וכותב שהוא מברך את השי"ת הגומל לחייבים טובות, שיצא מפי אריה בשלום ולא הרגו במקום, בדרך נס.

הרופא שנכשל (נועם שיח – פרשת וארא)

הרה"ק רבי ישכר דב מבעלזא ז"ע דרש בפני קהל חסידיו עד היכן צריכה להיות הדאגה וההתמסרות לזולת, וסיפר להם את שאירע ברופא שלמד שנים את מקצוע הרפואה ועשה חיל בלימודיו, ולאחר שסיים את שנות לימודיו היה צריך לקבל תעודת הסמכה מאת רופא גדול ומפורסם. שאלו הרופא הבוחן "מה היא התרופה לאדם שנפצע וקולח דמו?", השיב הנבחן "לוקחים תרופה פלונית והיא עוצרת את הדם". שאלו הבוחן "וכשאין תרופה זו בנמצא מה יש לעשות?", השיב הנבחן "אפשר לקחת תרופה אלמונית והיא תעצור את הדם". שאלו שוב הבוחן "ובאם גם תרופה זו אינה בנמצא?" השיב הנבחן "אזי לוקחים חתיכת בד מבגד ושורפים אותה ומניחים את האפר על הפצע וכך נעצר הדם". שוב שאלו הבוחן "ובאם אין גם חתיכת בד בנמצא מה לעשות?" נשאר הנבחן ללא תשובה ומענה. מיד פסל הרופא את הנבחן ולא נתן לו את התעודה המיוחלת! הנבחן לא ידע מה לעשות מרוב צער – היתכן שעם כל מה שלמד שנים על גבי שנים והתמחה במקצוע הרפואה, הכל ירד לטמיון בגלל שלא ידע להשיב על מקרה כזה. אכן השיב לו הרופא הבוחן "בשעה שקולח דם, ואין בגד לשרוף בכדי לעצור את הדם, אזי החובה היא עליך לקרוע בד מבגדיך אתה ולחסום את קילוח הדם! – אם אין מצב החולה נוגע ללבך עד כדי שתקרע בד מבגדיך אינך ראוי לשמש בתפקיד רופא...

"ונתתי להם בביתי ובחומותי יד ושם" (מתוקים מדבש ונופת צופים – פרשת שמות)

שנותיו הראשונות של הישוב המתחדש בירושלים העתיקה היו שנות מצוקה ומחסור. הישוב היה קטן ודל, מקורות המחיה היו מצומצמים ובני העיר מסרו את נפשם כדי להמשיך ולהיאחז באדמת הקודש ולהפריח את שממונה. מן השמים כיוונו את צעדיהם של מספר נגידי ידועי שם שעלו לירושלים באותם ימים, והם סייעו בממונם הרב בהקמת שכונות חדשות ובתמיכה בעניי העיר.

אחד מאותם עולים, היה הנגיד ר' משה ויטנברג, שעלה בשנת תרמ"ב מהעיר ויטעפסק שברוסיה, ובעלותו ארצה הביא עמו הון עצום של כחצי מיליון רובלים. בהיותו חשוך ילדים, הקדיש את הונו למען הציבור, בנה שכונות בעיר העתיקה ובירושלים החדשה המכונות בפי כל על שמו 'בתי ויטנברג', ותמך במוסדות תורה וחסד שונים בעיר. אולם, לא על נקלה הצליח ר' משה לשנות את הרגליו ולפזר את כספו לצדקה. שכן מטבעו כילי גדול היה ודומה היה לו להרים נדבה לאחרים כקריעת ים סוף, אלא לאחר מעשה שהיה, נפתח ליבו כאולם ומאז היה מתגבר בעוז על טבעו ומעניק ממון לצרכי צדקה וחסד.

היה זה לאחר שפרנסי ירושלים החלו בהכנות לקראת הקמת מקווה טהרה חדש בעיר. מקווה יחיד שימש אז את תושבי העיר, שהיה ממוקם תחת מחילותיו של בית הכנסת המרכזי חורבת רבי יהודה החסיד שבמרכז השכונה היהודית, ואליו היו יורדים בעשרות מדרגות אל בטן האדמה. אולם המקום צר היה מהכיל ולכן הוחלט על הקמת מקווה חדש ומרווח כמושגי הימים ההם. החלו הפרנסים בתכנונים ושרטוטים, הניחו את היסודות והחלו בבניה, אולם ההקמה התנהלה בעצלתיים מחוסר משאבים. מאמצייהם של הפרנסים להשגת סכומי כסף גדולים להקמת המקווה, עלו בתוהו, שכן תושבי העיר הרוויחו בקושי כדי לחם צר ומים לחץ. עלו אפוא העסקנים אל ביתו של רב העיר הפיקח והנערץ, רבי שמואל סלנט, וביקשו ממנו עצה ותושייה על מנת לברך על המוגמר ולסיים את אשר החלו.

הרהר הרב מעט, ולפתע קם ממקומו ולבש את אדרתו". הבה ונהלך אל ביתו של ר' משה ויטנברג, כדי לבקש ממנו לתרום מהונו הרב להשלמת המקווה עד הטפחות" אמר הרב, ופליאה אחזה בנוכחים לשמע דבריו. הם הכירו היטב את טבע הקמצנות של ר' משה ובטוחים היו כי הרב יכלה את זמנו

לריק ויבזה את כבודו, אך רבי שמואל התעלם ממבטי הפליאה שבעיני העסקנים ועלה לביתו של ר' משה. כשראה בעל הבית את האורח הדגול שטרך ועלה לביתו, חרד לקראתו חרדה גדולה והושיבו ברוב כבוד ליד שולחנו, כשהוא תוהה בליבו מדוע זכה לביקור כה חשוב שאף אחד מתושבי העיר לא זכה לו. רבי שמואל לא כילה את זמנו לריק בדיבורי סרק וניגש מיד לעניין. הוא שטח באוזניו של ר' משה את עניין הקמת המקווה החדש, תיאר בפניו את חשיבות הטהרה בישראל, ובסיימו השתתק והמתין למוצא פיו של רק משה.

בחדר שררה דומיה מוחלטת, רבי שמואל ישר בראש מורכן והמתין לתשובתו של ר' משה, ואילו הלה נע באי נוחות במקומו ושתן אף הוא. דקות ארוכות עברו, ולבסוף שבר ר' משה את השתיקה ואמר: "רבינו היקר, פליאה גדולה יש לי עליך. הרי אין חכם ונבון כמוך בירושלים כולה, כיצד אפוא עלתה על ליבו של מר מחשבה של שטות, לבוא לקמצן ויטנברג ולבקש ממנו תרומה גדולה להקמת מקווה? הרי ידוע לך שמתקשה אני להוציא מכספי אפילו תרומה קטנה ולהעניקה לזולת, ועל אחת כמה וכמה שקשה לי להרים תרומה כה נכבדה שדורש ממני הרב!" רבי שמואל נשא את ראשו, הביט בעיניו הנוקבות בר' משה ואמר: "הבה ואשבר את אוזניך מדוע טרחתני ובאתי הלום. יום יבוא, ואתה תלך בדרך כל הארץ ונשמתיך תעלה ליוצריך. גופך יקבר בהר הזיתים ויעלה רימה ותולעה, ואתה תעמוד בפני מלך מלכי המלכים בבית דין של מעלה ותיתן דין וחשבון על כל מעשיך בעולם. אחת השאלות הנוקבות שישאלו אותך שם, תהיה השאלה מדוע לא הקמת מקווה טהרה בירושלים ובעטייך נחלשה הטהרה בישראל. אולם אתה בוודאי תטען להגנתך, שלא תרמת מפני שלא בקשו ממך ואנשים הפסיקו לבוא לבקש ממך תרומות. אחר שהתייאשו ממך עקב קמצנותך, ומסיבה זו באתי אליך היום. הגעתי כדי להציע בפניך את החשיבות של הקמת המקווה החדש ולהציע לך ליטול את השותפות במצווה חשובה זו, אם תרצה – מוטב, ואם לאו – לא תוכל להצטדק בפני בית דין של מעלה שלא ביקשו ממך, ויסתתמו טענותיך."

רבי שמואל החריש ואמר לקום ממקומו, אולם לפתע פרץ ר' משה בכי מר וכל גופו רעד. רבינו! קרא בקול לא לו. "אנא ממך, טול את מפתחות הקופה שלי והוצא משם כל סכום שתרצה. אבל בבקשה ממך שלא תראה לי איזה סכום נטלת, כי קשה לי לשבור את טבעי המר של הקמצנות ולא אמצא מרגוע לנפשי אם אראה כספי ניתן בידי אחרים."

רבי שמואל הבליע חיוך קטן, פתח את הקופה שהייתה גדושה בשטרות כסף רבים, בניירות ערך ובשטרי בעלות על קרקעות בעיר, ונטל את הסכום הדרוש להשלמת המקווה עד הפרט האחרון. באותו יום נפל דבר בחייו של ר' משה, הסדק שנפתח בלבו הפך לפתחו של אולם, ומאותו היום ואילך השתנה ר' משה ושמו הלך לפניו כנדיב דגול ובעל חסד גדול. הוא הפליג בזקנה בירושלים ונפטר ב"ח בניסן תרנ"ט, בלי להשאיר אחריו זרע של קיימא, אך התקיים בו הפסוק: "ונתתי להם בביתי ובחומותי יד ושם טוב מבנים ומבנות שם עולם אתן לו אשר לא ייכרת."

חנוכה מופלא ברכבת הטרנס-סיבירית (האמנתי ואדברה' עמוד 609 הובא בגיליון 'אור חזקיה')

העשן הזדוני התאבך באירופה הנרדפת. צמאון הדם העמלקי העיף את גרורותיו התזזיטיות לכל עבר. תלמידי ישיבת מיר המעטירה, ניצלו בניסי ניסים והגיעו לסין, שנחאי, שם העבירו את שנות המלחמה בלימוד תורה ובצקון לחש. סיפור ההצלה המופלא הזה כבר קנה לו פירסום רב, כאשר את סוד הקמתה של מסילת הברזל - בת אלפי הקילומטרים - ע"י הצאר הרוסי האכזר, מותירים אנו בידי של יודע תעלומות, זורע צדקות, מצמיח ישועות.

תלמידי הישיבה נסעו מזרחה, הם התמקמו להם בקרון האחרון ועסקו בלימוד התורה, ומפעם לפעם בשיחות מודאגות רוויות תקוה וסימני שאלה באשר לנעשה באירופה המדממת. "היום ערב

חנוכה", הודיע אלחנן, "בעוד מספר שעות נדליק נר ראשון של חנוכה". "ושמן מנלן?" שאל אברהם. "נכון, כל השמנים וכל הפתילות כשרים לנר חנוכה, פתילות נעשה מבגדינו, ואף אם לא נהדר בשמן זית זך... אבל גם שמן פשוט יותר איננו בנמצא..."

השתיקה נמשכה לא יותר משלושים שניות. "דומני שיש לי רעיון מבריק..." חכך בראשו יוסף. "אחת לכמה שעות הרכבת עוצרת בתחנות הביניים, להורדת נוסעים, לטיפול ותחזוקה, וזה הזמן להכניס כוס מתחת למנוע הקטר ולהמתין שייזל לתוכה שמן מנוע... בחסדי השם מכאן יכולה לצמוח ישועה". חצי שעה אח"כ נעצרה הרכבת למספר דקות. יוסף ואלחנן יצאו מן הקרון ופתחו במרוצה לעבר הקטר. הם זחלו בין מסילות הברזל והציבו את כוס המתכת מתחת למנוע החם. מה רבו חסדיך השם, טיפה קטנטנה, ועוד אחת, זילפו להן באיטיות מאחד מן הסדקים וצנחו לתוך כוס המתכת. "זה לא מספיק, אבא שבשמים רחם עלינו, רוצים לקיים מצות נר חנוכה, עוד קצת שמן בבקשה..." התחנונים נשאו פרי ועוד מספר טיפות שמן מכונות נשרו פנימה. הקטר השמיע יבבה. אותנו הבהובי סגירה, ובשניה האחרונה הם השתחלו פנימה. "יש סיכוי מצוין שעד הערב, אולי אפילו לפני השקיעה, נמלא סנטימטר אחד מגובה הכוס. זה בודאי יספיק להדלקה של חצי שעה ויותר... הכל תלוי במספר העצירות", נסכו השניים אופטימיות בחבריהם.

אברהם שלף מתיקו מגבת כותנה מיושנת וקרועה, שלף את חוטי השתי והחל לשזור פתילה. "ריבונו של עולם, אנחנו לא גיבורים כמו המכבים, אנחנו לא בקו החזית מול האויב, אנחנו בורחים על נפשנו כדי להאיר מתורתך לדור הבא. הבט בפתילה הזעירה שביד, היא רוצה להבעיר להבה של אש. לכבודך..." שעתיים מאוחר יותר שוב נעצרה הרכבת, והשניים רצו לעבר הקטר, זחלו בזריזות, הניחו את הכוס מתחת למנוע, תקעו שתי עיניים מייחלות ומצפות לישועה. "דומני שהזליפה כרגע יותר משמעותית מן הקודמת", מלמל יוסף. "אתה צודק", אישר אלחנן, אך זה עדיין לא מספיק. שש... מי שאמר לגשם וירד, יאמר לשמן מנוע ויצנח, "היסה אותו יוסף. "יהודי חייב לאמץ לעצמו שתי עיניים ורודות, ולרצות לעשות את רצון השם. הצליח - מה טוב ומה נעים. לא הצליח? זה רצון השם". לפתע צנחו מטה חמש או שש טיפות שמן ע-נ-ק-י-ו-ת". וואוו", התמוגגו השניים, "עוד נזילה כזו, ואנחנו מסודרים".

רישמו לפניכם נתון יבש: במשך שבעה ימים הצליחו הצדיקים הללו לאגור בתחנות הביניים את טיפות שמן המנוע המטפטפות, ולהדליק נר חנוכה בקרונם, ברוב עם הדרת מלך, כשפיהם אומר שירה "מעוז צור ישועתי". "בבוקרו של היום השמיני של חנוכה, רכבת ההצלה גלשה לערבות סיביר. מינוס ארבעים מעלות מתחת לאפס. קור מקפיא. הרוח שורקת בחלונות, אצבעות הידיים טמונות עמוק עמוק בכיס. תחנה ראשונה. אלחנן ויוסף דוהרים לכיוון הקטר. הנוהל מוכר וידוע. הם מניחים את הכוס מתחת למנוע. הקור הפך את השמן קרוש וצמיגי, ולמרות מאמץ הנסיעה, סירב השמן להתחמם, וסירבו הטיפות לנשור מטה מטה. זה חזר על עצמו גם בתחנה השנייה והשלישית. אין אפילו טיפת שמן אחת לרפואה בכוס. השמש שקעה. מתחילים תפילת ערבית. יצאו הכוכבים והתנוצצו להם כאומרים: 'גם אתם, צורבים יקרים, משולים לכוכבים. ואם הנר לא יאיר, אתם תמשיכו ותאירו את החנוכה האמיתית של הדורות הבאים.' הם שכבו לישון עטופים במעיליהם, לא עצובים, אבל מאוכזבים. הנר השמיני היה בהישג יד, כמו קודמיו. אך מה רוצה השם? מה הוא מסתיר תחת כנפי העובדה המצערת שאין אפילו טיפת שמן אחת לנר השמיני? אלחנן ויוסף הצטנפו בפנית הקרון. "בוא יוסף, ונדליק את נר "זאת חנוכה", ביקש אלחנן. "אתה צוחק?", תמה יוסף. "חלילה. בוא ונדליק עכשיו מיד את התחליף לנר... מה הפירוש? - מאי חנוכה? דתנו רבנן. בוא ונלמד עד אור הבוקר הלכות חנוכה, נספר עת נצחונות המכבים, נפלל בסוגיות הש"ס העוסקות במעלין בקודש, ותורה זו תדלק ותאיר בגנזי הנצח, כמו הנר השמיני.

אם ארדם תעיר אותי מיד, אם תרדם, אעיר אותך", סיכם אלחנן. אמרו ועשו. חבריהם רדומים, אך השניים מפלפלים, מקשים ומתרצים. העיניים נעצמות, העפעפיים נדבקים, הם נלחמים בשינה כאריות, רצים כצבי בסימני שולחן ערוך, צוללים למצולות חריפותם של רבי עקיבא איגר ובעלי התוספות, עד יאיר השחר, שכן נר חנוכה, בדיעבד זמנו כל הלילה. לפתע על רקע קרני הירח הם הבחינו בגוי רוסי ענק, כנראה איכר, לראשו כובע צמר. מבטו נתקע בעיניהם המופתעות. "תגידו לי, אתם ערים ומדברים. אתם לא זקוקים אולי לנר"? אלחנן ויוסף הנהנו. הגוי הכניס ידו לכיס ושלף מתוכו נר שעווה עבה בגובה עשרה סנטימטר לפחות. "קחו". הנר עף באוויר ונחת בידיהם. הם הביטו בשעון, נותרו עוד 35 דקות... הנר הונח בהתרגשות על הדרגש. הם העירו את חבריהם ויוסף הדליק את הנר בברכה והחל לשיר 'על הניסים ועל הנפלאות... בימים ההם בזמן הזה'. מיד אחרי כן חיפשו את הגוי על מנת להודות לו ולא מצאוהו.

לימים הפך יוסף לראש ישיבה חשובה בארצות הברית, וסיפור זה נהג לספר לתלמידיו הרבים. "נו, אתם בודאי חושבים שהאיכר הרוסי היה אליהו הנביא... לא מיניה ולא מקצתיה. עשרות שנים שאני לומד ומרביץ תורה, ולא זכינו לגילוי אליהו. נו, אז אתם שואלים מה בדיוק קרה כאן? פשוט מאד. רצינו בכל מאודנו לעשות רצון בוראנו, והוא דואג לכך, ומגיע - גוי או גמל או ציפור, או כל דבר אחר - כדי שהרצון הטוב יתממש. ואפילו יש מאין. לאן נעלם הגוי? אינני יודע, אבל לעתיד לבוא תשאלו את אליהו..."

כיפה עתיקה וגאווה יהודית אחרי חמישים שנה בניכר (ברוך ש. דוידסון)

כיפה עתיקה מהסוג המדובר

אריק הוא יהודי גאה שגדל בדרום אפריקה. אחרי שחי בישראל כשמונה שנים הוא עבר לאירלנד, שם הוא עובד כרופא מרדים. לפני כמה שנים הוא קנה זוג תפילין משלוחי חב"ד שבאו לבקרו במסגרת תוכנית הקיץ של חב"ד ומאז הוא מניח אותם בכל יום מימות השבוע. כמובן, הוא התלהב להיפגש אתנו, למרות העובדה שהייתה לו תכנית לבילוי חברתי אחר באותו ערב.

בשיחתנו נגענו בעניינים שונים, החל בדיון דקדקני בענייני קבלה וכלה בשאלה למה א-לוקים ברא אותנו עם ערלה אם מלכתחילה הוא רצה שנסיר אותה. אריק הזכיר שיש לו חבר יהודי מקייפטאון שבמקרה היה בעיר הקרובה ב"לוקום" של חודש (זה המונח שהרופאים משתמשים בו לתאר שהות מקצועית זמנית של רופא במקום כלשהו), ואף כי החודש שלו כמעט הגיע לסיומו, בוודאי הוא ישמח אם נבקר אותו. אנחנו, כמובן, קפצנו על ההזדמנות ולקחנו את פרטי ההתקשרות של החבר. כשהיינו באזור שבו החבר שלו שהה, טלפנו אליו וקבענו פגישה ליום רביעי בערב.

כשעמדנו לעזוב הוא אמר לנו שאחד מעמיתיו הרופאים בבית החולים נתן לו ספר בשם "יהודי אירלנד", וחשב שאד ייחנה לקרוא אותו. כשאד חזר אליו אחרי כמה ימים, ציין הרופא שבמקרה הייתה לו אמה יהודייה. עם זאת הוא לא גדל תחת כנפי האמונה היהודית ולא החשיב את עצמו ליהודי.

מיד התחילו ה"נורות האדומות החבדיות" להבהב, והתחלנו להסביר בהתלהבות איך – מכיוון שאמו יהודייה – גם הוא עצמו יהודי, ושאכן נשמח לפגוש אותו. אד מסר לנו את שמו של החבר שלו והבטיח להשיג בשבילנו את פרטי ההתקשרות שלו.

לא חיכינו שאד יטלפן, חיפשנו את החבר במדריך הטלפון ודיברנו עמו בקצרה. מכיוון שהוא לא החשיב את עצמו ליהודי, הוא לא הבין בדיוק מה רצינו ממנו, אבל הסכים שנבוא לביקור חטוף.

הוא גר בחווה חקלאית בת כ-400 דונם, שבה אשתו עובדת, והוא מממן אותה מעבודתו כרדילוג. הוא קיבל אותנו בביתו בברכה חמה, ושוחחנו נעימות על דא ועל הא, ואז נפל דבר.

הוא סיפר לנו על סבו, שהגיע לאירלנד מאירופה המזרחית, על אמו, שהתחתנו עם פסיכותרפיסט ("הוא היה פרוידיאני אדוק!") ועל ניצולי השואה שהרבו לבקר בביתו, כדי לקבל ממנו ייעוץ. אחרי כשעה של שיחה עם הרבה הומור, היינו מוכנים ללכת, והסברנו שלפני לכתנו אנו מבקשים להציע לאנשים שפגשנו הזדמנות להניח תפילין. הוא אמר לנו שמעולם בחייו הוא לא הניח תפילין, אבל ניאות לנסות את זה פעם.

כששלפנו כיפה הוא קרא: "יש לי כיפה משלי!" והלך לחדר הסמוך כדי להביא אותה. הוא חזר עם כיפה מהסוג שראיתי רק בתצלומים דהויים בשחור לבן. צורתה לא הייתה ממש עגולה, והיא דמתה יותר, והיה לה כפתור במרכז. "היא הייתה של סבא שלי, ואחרי מותו לקחתי אותה לעצמי", הוא הסביר.

הרהרנו בהשתלשלות העניינים הבל-תיאמן שהביאה אותנו ליהודי הזה, האבוד זמן רב כל כך, שחשב את הכיפה של סבו בהזדמנות הזאת של הנחת התפילין הראשונה שלו.

הוא הניח על ראשו את הכיפה הענקית (שלא הייתה מונחת על ראשו של איש במשך חמישים שנה), וכרכנו עליו את התפילין. הוא קרא את ה"שמע" והצענו לצלם אותו כדי שנוכל לשלוח לו בדוא"ל בהזדמנות מאוחרת יותר.

כשעמדנו כולנו יחד וחייכנו בשביל התמונה, הוא העיר: "אמי הייתה שמחה לראות עותק של התצלום", ועל זה ענינו לו בפה אחד: "היא אינה זקוקה לזה, כי גם היא היא וגם סבא שלך שניהם נוכחים כאן ברגע זה ממש, זוהרים מגאווה".

הוא ביקש שלא נעלה את התמונה באינטרנט, ולכן אם ברצונכם לדעת כיצד הוא היה נראה, יהיה עליכם לעשות שימוש בדמיון...

"למה אין לי חשק ללמוד"? (מתוך שיחה שנשא בפני תלמידי ישיבת באיאן, גיליון 'נעם נתיבותינו' ויחי תש"פ נעתק מ'הפוח')

סיפר הגה"צ רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א: נכנס אלי בחור יקר כשהוא מתייפח בבכי מעומק לבו, ובצער נורא זועק ומתחנן על נפשו – "למה ומדוע אין לי חשק ללמוד ואינני מרגיש עריבות ותענוג בלימוד התורה? רואה אני רבים מחברי ועוד רבים אחרים שלומדים בהתמדה וחשק, ונפשי יוצאת מקנאת סופרים. חפץ אני ג"כ לראות עולמי בחיי ולהרגיש טעם עוה"ב בעוה"ז". !

אני מגיע לפנות בוקר לישיבה ורואה בחורים מגיעים בזה אחר זה, רצים בהתרגשות לקראת הגמרא ולומדים בנעימות ובחיות; רואה אני את חברי כשיושבים בסדר עיון, מתפלפלים ומתווכחים, מעיינים בסברות וטעמי וגדרי הסוגיא, יושבים בסדר בקיאות, הלכה וחזרה ובולעים בשקיקה שורה אחר שורה, סוגיא אחר סוגיא, עוד הלכה ועוד שיטה, ומסכמים את לימודם בהנאה ושמחה; בבין הסדרים ושאר הזמנים חוטפים קצת חומש רש"י, קצת חפץ חיים ומשנה ברורה, ספר מוסר, חסידישע ספרים" ... ואילו אני, מסתובב בישיבה מבוקר עד ערב, אינני מרגיש משיכה וצמאון ללימוד, וגם כשאני לוקח גמרא ומתחיל ללמוד קשה לי להבין ולהתעמק ואין לי טעם והנאה בלימוד. יושב אני

כבער ולא אדע וככסיל לא אבין, ומחוץ לסדרים הס מלהזכיר מלהתחבר לספר קדוש... מה יהיה עמי ? מי יודע מה חטאתי ומה פגמתי שאינני זוכה להרגיש קשר לתורתו הקדושה ומתיקות בלימודה".

ראיתי כי אכן שבור הוא עד עומק הנפש, סיפר הגה"צ שליט"א, ולא מצאתי במה לחזקו ולתמוך את לבו. הצעתי לו אפוא להמתין עד שניכנס יחד אל הגאון רבי זונדל קרויזר זצ"ל, שידוע כגדול המתמידים ומצדיקי הדור, ואולי אצלו ימצא נוחם ותקוה. נכנסנו יחד אל ר' זונדל, ומספרים אנו לו על עומק שברון נפשו ולבו של הבחור דנן, והגה"צ יושב ומקשיב. ובגמרו לשפוך את לבו, הוא מפטיר ואומר: "אין כאן חסרון של חשק בלימוד התורה, אלא פשוט חסרון ב'אמונה ...' הדברים נפלו על אזני הבחור כרעם ביום בהיר, ובכיותיו גברו והתעצמו, בה רגישו שעולמו לגמרי חרב עליו. "אם עד עתה חשבתי כי יש לי בעיה עם מצות לימוד התורה, עכשיו אני שומע שאני גם לקוי ב'אמונה'... אינני מוצא טעם בחיי בכזה אופן", ממרר הוא בבכי רב ... כשנרגע במקצת, ביקש להבין איזה חסרון באמונה ראה בו הגה"צ ר' זונדל, כי לא היו לו מעולם איזה ספיקות ופקפוקים ח"ו, ולמה הוא מואשם עכשיו באשמה נוראה כזאת. ישב עמו ר' זונדל בניחותא והתחיל להסביר לו איך ולמה קשורה הבעיה שלו לחסרון באמונה".

תאר לעצמך, בחור'ל יקר, אילו היה מגיע אליך עשיר גדול, אשר שמעת וידעת עליו כי יש לו אוצרות כסף וזהב, ורבים נעזרו ונושעו על ידו, ולבו לב רחום וטוב ואוהב לעזור ולתמוך בידי אחרים, ואהבת תורה שלו מרובה ועולה על גדותיו... ואתה מרגיש שאפשר לסמוך על מילתו ועל יושרו ויכולתו". והגביר הזה בא ואומר לך – 'היות שאני מאוד אוהב אותך, ומחשיב אני מאוד את לימוד התורה שלך, על כן אני חפץ להיות שותף בלימודך ואף לעזור לך בעת צרכיך, ועל כן החלטתי לקנות לך 'מכשיר' מיוחד שתוכל להרכיבו על צווארך בעת לימודך, וה'מכשיר' הזה קולט כל מילה ומילה שאתה לומד, והוא רושם ומכניס למאגר כל יום כמה מלים של תורה הוצאת מפיק. ועל כל תיבה של לימוד התורה שלך, אני מזכה אותך בחשבון בנק שאני פותח במיוחד עבורך, בשקל אחד, ולאחר נישואיך, מתי שתהיה זקוק לכסף, תפנה אלי ואני אשחרר לך מהחשבון הזה כמה שאתה צריך". ואין שום הגבלה בדבר', מוסיף הגביר ואומר. כל תיבה – זה שקל, ואפילו אם תלמד במשך יום אחד מעל מאה אלף תיבות, אַזְכָּה אותך במאה אלף ש"ח. וכל תיבה שתלמד בעיון – הסכום יהיה כפול" ... ועתה בחור'ל יקר", המשיך ר' זונדל ואמר. "תחשוב באמת ותאמר לי – האם במקרה כזה יהיה לך חשק ללמוד או לא? כשאתה יודע שכל מלה נרשמת בו ברגע במאגר של המכשיר, ויש יהודי בעולם שמתעניין בזה וחפץ בלימודך, והוא עוד עומד לשלם לך על כל מלה שקל שלם, ואתה מאמין לו – כמה זמן תלמד במשך היום וכמה זמן תתבטל" ? אם כן", ממשיך ר' זונדל בפנותו באהבה אל הבחור, "הרי לך ברור כי כל החסרון והסיבה שאין לך חשק ללמוד הוא רק משום חסרון באמונה, כי אילו האמנת במה שכתוב בחז"ל כי השי"ת שברא את העולם הזה, א-לקי אברהם יצחק ויעקב, מלך מלכי המלכים, הקל הגדול הגבור והנורא א-ל עליון – הוא בעצמו חפץ בתורתך, והוא שומע לקול לימודך, וכל תיבה ותיבה היא 'מצות עשה' בפני עצמה, והיא גדולה ושקולה נגד כל המצוות, ועל כל תיבה תקבל ממנו שכר עצום – אזי אף אם לא תרגיש כי כל מלה זה יותר מאלפי זהב וכסף, אבל לפחות תרגיש ש'כל' מלה זה שקל אחד, אבל 'כל מלה – !'האם יהיה לך חשק או לא" ...? אם כן, יש לך בזה תשובה מושלמת לשאלתך וצערך. תתחיל לעבוד על אמונה, להאמין בשכר ועונש, להאמין במצוות

התורה ובהשגחת השי"ת על כל ברואיו, ועל רצונו בלימודו של כל אחד, ואז יהיה לך טעם וחשק עצום בכל רגע של לימוד."

הבחור יצא מלא תקוה ובהירות, כי אכן יש תקוה לאחריתו וכי יש לו כבר דרך ברורה ואמתית להגיע לחשקת התורה בעז"ה, ומתוך החלטה אמיצה לחזק את אמונתו בגודל קדושת התורה ובחפצו של השי"ת בלימודו, ובגודל יקרתה וחשיבותה של כל תיבה ותיבה לפניו ית'.